

ผลกระทบจากความร้อนต่อ

สุขภาพและผลผลิตไก่ไข่

น.สพ. ยุทธ เทียมสุวรรณ
ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ บจก. เซ็นทรัลลิส

ปี 2567 นี้ โลกยังคงเกิดปรากฏการณ์เอลนีโญแบบรุนแรงมากต่อเนื่องอยู่ ทำให้อุณหภูมิสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงมากขึ้น โดยตั้งแต่เดือนมีนาคมเป็นต้นมา ประเทศไทยได้เผชิญปัญหาความร้อน และความแล้งอย่างต่อเนื่อง เกิดไฟป่า และฝุ่นมลพิษปกคลุมไปทั่ว มิใช่แค่คนที่ได้รับผลกระทบ ปศุสัตว์ทุกชนิดก็ได้รับผลไม่แตกต่างกัน ที่หนักหนอยเห็นจะเป็นสัตว์ปีก เช่น ไก่ เป็ด เป็ดที่เลี้ยงแบบมีน้ำเลินอาจกระทบไม่มากนัก แต่ไก่ที่เลี้ยงแบบขังกรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไก่ไข่ จะได้รับผลกระทบเกิดความเสียหายมากเป็นพิเศษ ดังนั้นเกษตรกรที่เลี้ยงไก่ไข่โดยเฉพาะในโรงเรือนเปิด ควรต้องเข้าใจกลไก สรีรวิทยาของไก่อย่างคร่าวๆ อันเชื่อมโยงมายังความเสียหายต่อร่างกาย และผลผลิตที่จะต้องเกิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอน เมื่อต้องเผชิญกับความร้อน อันจะนำไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การจัดการด้านต่างๆ เพื่อลดผลกระทบอันหลีกเลี่ยงไม่ได้

ไก่ เป็ด นกกระทา หรือสัตว์ปีกอื่นๆ เป็นสัตว์เลือดอุ่นที่จะมีการรักษาอุณหภูมิของร่างกายให้คงที่เกือบตลอดเวลา ไก่ปกติจะมีอุณหภูมิร่างกายอยู่ที่ประมาณ 41.2 C (41-42 C) อาจเพิ่มขึ้นหรือลดลงได้เล็กน้อยขึ้นกับร่างกาย สุขภาพ กิจกรรม และสิ่งแวดล้อมที่ไก่นั้นอยู่ ไก่เป็นสัตว์ที่มีขนปกคลุมอยู่บนตัว ในส่วนข้อดีนั้น แน่หนอนว่าจะมีประโยชน์ในช่วงหน้าหนาว หรืออุณหภูมิสิ่งแวดล้อมที่ต่ำ ความร้อนอันเกิดจากอาหาร และที่ร่างกายสร้างขึ้นมา จะได้รับการกักเก็บโดยขน ป้องกันการเสียความร้อนไปยังสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ช่วงอุณหภูมิปกติสำหรับไก่ ทำให้ไก่อยุ่สบายนั้น จะอยู่ในช่วงประมาณ 18-25 C ขนไก่อก็ช่วยระบาย และกักเก็บความร้อนไว้ได้อย่างสมดุล แต่ในส่วนข้อเสียนั้น ก็เกิดขึ้นในช่วงหน้าร้อน หรืออุณหภูมิสิ่งแวดล้อมที่สูง ขนกลับเป็นฉนวนความร้อน เป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการระบายความร้อน การระบายความร้อนของไก่บางส่วนเกิดได้จากการแผ่รังสีไปยังอากาศที่ต้องเย็น หรืออุณหภูมิต่ำกว่าร่างกาย และบางส่วนถูกพาความร้อนหรือถ่ายเทความร้อนออกไปกับโมเลกุลสารที่เป็นของเหลว และก๊าซ

ไก่อังเป็นสัตว์ที่ไม่มีต่อมเหงื่อ ที่คอยช่วยระบายความร้อนเหมือนคน หรือสัตว์อีกหลายชนิด เหงื่อในคนที่ถูกขับออกมา จะช่วยลดอุณหภูมิของร่างกายผ่านการระเหย ซึ่งไม่เกิดขึ้นในไก่ ไก่จะระบายหรือลดความร้อนผ่านทางไอน้ำที่ออกมาที่บัลลม

หายใจ ถ้าในสภาพแวดล้อมมีความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ น้ำจากทางเดินหายใจก็จะระเหยออกไปได้ดี ทำให้พาความร้อนออกมาได้มาก การลดความร้อนจึงมีประสิทธิภาพ แต่เมื่อใดก็ตามที่สภาพแวดล้อมมีความชื้นสัมพัทธ์สูง ไก่ก็จะระเหยน้ำ และลดความร้อนออกมาได้ไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอุณหภูมิที่สูง และความชื้นสัมพัทธ์ที่สูงอันเป็นอุปสรรคต่อการลดความร้อนของไก่นี้ ถือเป็นสภาวะปกติที่พบได้ในส่วนใหญ่เกือบทั้งประเทศเรานั่นเอง

หากอุณหภูมิสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นไปที่ประมาณ 26-32 C ไก่จะเริ่มกินอาหารลดลง แต่จะกินน้ำเพิ่มขึ้น เพื่อลดความร้อนที่เกิดขึ้นภายในร่างกาย แต่ถ้าอุณหภูมิสิ่งแวดล้อมรอบตัวสูงเกินกว่า 35 C ไก่จะอำพรางใจมากขึ้น พองขน กางปีกเพื่อเพิ่มพื้นที่ระบายความร้อน หนักขึ้นไก่จะหมอบกับพื้นกรง หงอนบนหัวพับลง เกิดอาการขาดน้ำ เมื่อระบายความร้อนไม่ได้จะหอบหนักขึ้น และเกิดภาวะเครียดจากความร้อน (Heat Stress) และถ้าอุณหภูมิสิ่งแวดล้อมสูงเกินกว่า 39 C ก็จะทำให้ไก่เริ่มทยอยตาย ดังนั้นระบบการเลี้ยงไก่โดยเฉพาะไก่เนื้อและไก่ไข่จึงนิยมเลี้ยงกันในโรงเรือนระบบปิดที่เรียกว่า EVAP ก็อาจทำให้ง่ายต่อการเลี้ยง การจัดการ และไก่อยู่สบายมากขึ้น โดยผลผลิตไข่ได้รับผลกระทบน้อยกว่าระบบเปิด ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งเมื่ออุณหภูมิสิ่งแวดล้อมรอบตัวสูงกว่า 35 C แต่ระบบ EVAP ก็สิ้นเปลืองพลังงาน มีต้นทุนสูง และหากจัดการระบบไม่ดี อาจก่อความเสียหายไก่ตายยกทั้งโรงเรือนได้เช่นกัน

ผลกระทบจากอากาศร้อน หรืออุณหภูมิที่สูงต่อการเลี้ยงไก่ไข่ มักเกิดร่วมกับสภาวะความชื้นสัมพัทธ์ที่สูงร่วมด้วย ดังเช่นสภาวะในบ้านเราขณะนี้ อันได้แก่

1. **การกินอาหารลดลง** เมื่ออากาศร้อนมากขึ้น ไก่จะกินอาหารได้ลดน้อยลง ซึ่งเป็นการปรับตัวอย่างหนึ่งเพื่อให้อยู่รอด เพื่อลดความร้อนอันเกิดจากกระบวนการเผาผลาญอาหาร บางงานวิจัยพบว่าไก่จะกินอาหารลดลงประมาณ 20% เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น ส่วนพวกที่ให้อาหารพลังงานสูง ไก่จะเริ่มกินอาหารลดลงที่อุณหภูมิสูงมากกว่าไก่ที่กินอาหารพลังงานปกติ เมื่อไก่กินอาหารลดน้อยลง ก็จะทำให้ความสมบูรณ์ของร่างกายลดลง ผอม โทรม ขนไม่มันเงา ขนฟู เม็ดสีตามที่ต่างๆ ในร่างกายเช่น แข้ง ขา หงอน เหนียง มีสีซีดลง ไก่จะมีน้ำหนักลดลง สัมพันธ์กับค่า ADG FCR ที่แยกลง รวมถึงอาจเกิดปัญหาสุขภาพต่างๆ เจ็บป่วย ติดเชื้อง่ายตามมา ดังตารางด้านล่างในกรอบสีแดงจะเห็นได้ว่ากลุ่มที่อยู่ในสภาวะอุณหภูมิสูง และความชื้นสัมพัทธ์สูง (THI-29) จะมีอัตราการกินได้น้อยกว่า น้ำหนักตัวน้อยกว่า น้ำหนักที่เพิ่มขึ้นต่อสัปดาห์น้อยกว่า แต่กลับมีค่าอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นไข่ที่สูงกว่า ไก่กลุ่มที่อยู่ในสภาวะอุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ (THI-25)

Table 4: Egg production parameters in minimum and maximum THI

Parameters	Units	THI-25	THI-29
Feed consumption	g/hen day	110.9±10.320*	92.87±12.460
Body weight	kg	1.87±0.110	1.80±0.1300
Body weight gain	g/week	25.56±59.34	12.78±123.77
Feed conversion	kg feed/ dozen eggs	1.46±0.010	1.62±0.0800
Feed/egg ratio	g feed/gg egg	1.86±0.010	1.75±0.1100
Egg production	%/day	95.24±0.390	71.20±2.3900
Egg mass	g/hen day	55.32±0.600	39.10±0.6000
Rectal temperature	°C	41.0±0.1500	41.81±0.2300
Mortality	%/week	1.89±0.270	6.78±0.4500

*Mean±SD

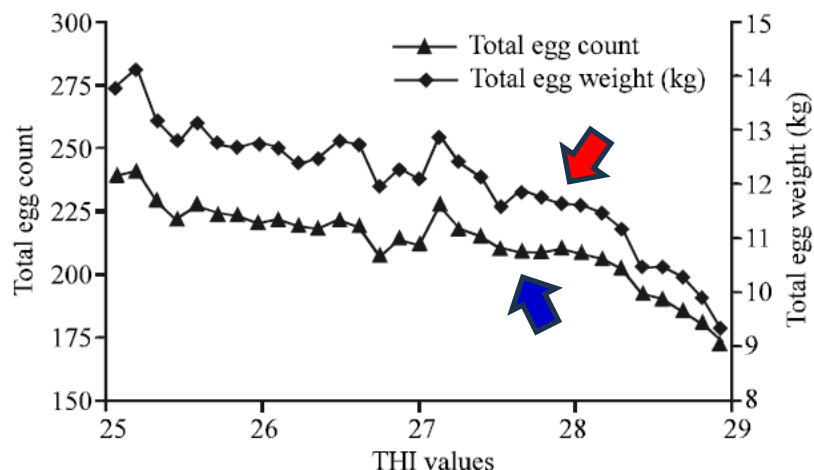
ที่มาข้อมูล : Ilker Kilic and Ercan Simsek - Journal of Animal and Veterinary Advances 12(1) : 42-47, 2013

2. **ผลผลิตไข่ลดลง** จากการกินอาหารที่ลดน้อยลงทำให้ไก่ได้รับสารอาหาร และพลังงานไม่เพียงพอต่อการสร้างไข่ ร่วมกับ ความเครียดที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อจำนวนผลผลิตไข่ลดลง เปอร์เซ็นต์ไข่ลดลง ขนาดไข่ฟองเล็กลง น้ำหนักไข่น้อยลง คุณภาพเปลือกไข่ และเนื้อไข่แยลง เช่น ความสูงไข่ขาวลดลง บางการศึกษารายงานว่าเมื่ออุณหภูมิสูงกว่า 32 C ความชื้นสัมพัทธ์สูงกว่า 50% จะพบว่าผลผลิตไข่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ดังตารางด้านล่างจะเห็นได้ว่ากลุ่มที่อยู่ในสภาวะ อุณหภูมิสูง และความชื้นสัมพัทธ์สูง (THI-29) จะมี %ผลผลิตไข่ (71.20%) น้อยกว่าไก่กลุ่มที่อยู่ในสภาวะอุณหภูมิ และ ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำ (THI-25 มีผลผลิตไข่ 95.24%) เช่นเดียวกับผลผลิตมวลไข่ (Egg mass) ที่ให้ผลในการทำงานเดียวกัน และยิ่งเมื่ออุณหภูมิ และความชื้นสัมพัทธ์เพิ่มขึ้นสูงเรื่อยๆ จำนวนผลผลิตไข่ (ลูกครีสน้ำเงิน) และน้ำหนักไข่ (ลูกครี สแดง) ก็จะมีแนวโน้มแปรผกผัน โดยลดลงไปเรื่อยๆ

Table 4: Egg production parameters in minimum and maximum THI

Parameters	Units	THI-25	THI-29
Feed consumption	g/hen day	110.9±10.320*	92.87±12.460
Body weight	kg	1.87±0.110	1.80±0.1300
Body weight gain	g/week	25.56±59.34	12.78±123.77
Feed conversion	kg feed/ dozen eggs	1.46±0.010	1.62±0.0800
Feed/egg ratio	g feed/gg egg	1.86±0.010	1.75±0.1100
Egg production	%/day	95.24±0.390	71.20±2.3900
Egg mass	g/hen day	55.32±0.600	39.10±0.6000
Rectal temperature	°C	41.0±0.1500	41.81±0.2300
Mortality	%/week	1.89±0.270	6.78±0.4500

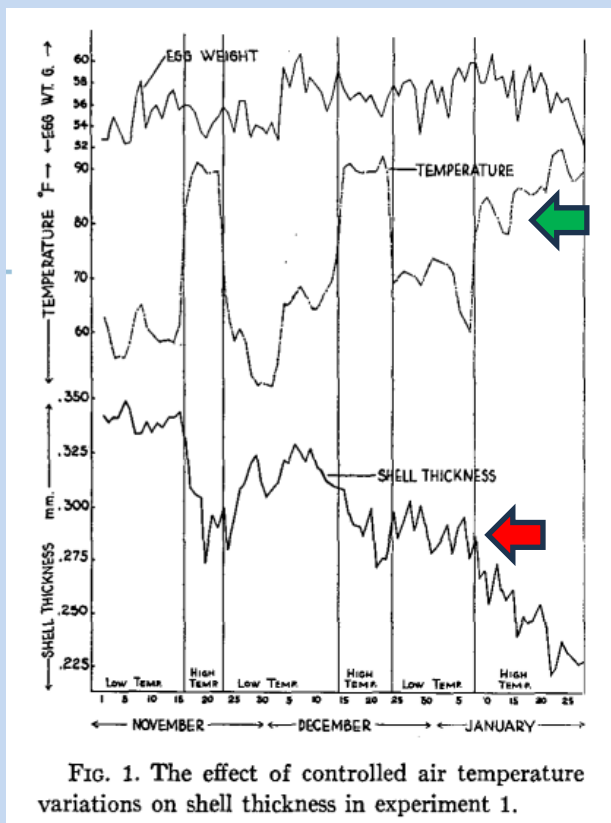
*Mean±SD

ที่มาข้อมูล : Ilker Kilic and Ercan Simsek - Journal of Animal and Veterinary Advances 12(1) : 42-47, 2013

3. **การหอบ และปริมาณแคลเซียมในเลือด** เมื่อไก่ร้อนจะแสดงอาการอ้าปาก หอบหายใจ หายใจเร็วขึ้น เพิ่มการระเหยของน้ำจากทางเดินหายใจ เพื่อช่วยลดความร้อน นอกจากทำให้สูญเสียพลังงานไปกับการหอบเพื่อระบายความร้อนแล้ว การหอบยังมีผลทำให้ไก่สูญเสีย CO_2 ที่ไก่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการสร้างไข่ จากเหตุผลที่ว่าเมื่อไก่หายใจเร็วขึ้น จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแก๊ส O_2 และ CO_2 มากยิ่งขึ้น ทำให้แก๊ส CO_2 ถูกขับออกจากร่างกายมากเกินไป ทำให้เกิดสภาวะเป็นด่างในเลือดจากการหายใจ (Respiratory alkalosis) ซึ่งโดยปกติแล้ว แก๊ส CO_2 จะไปรวมกับน้ำในเลือด เกิดเป็นกรดคาร์บอนิก (H_2CO_3) โดยเอนไซม์ Carbonic anhydrase จากเซลล์ในระบบที่สร้างเปลือกไข่ ซึ่งพบว่าเมื่อไก่มีอุณหภูมิร่างกายเพิ่มสูงขึ้นเอนไซม์ชนิดนี้จะมีปริมาณลดน้อยลง ร่วมกับสารตั้งต้นที่เป็น CO_2 ก็ลดน้อยลงจากการหอบเช่นกัน โดยปกติแล้ว H_2CO_3 จะแตกตัวอีกครั้งเพื่อรวมตัวกับแคลเซียมกลายเป็นแคลเซียมคาร์บอเนต (CaCO_3) อันเป็นส่วนประกอบสำคัญของเปลือกไข่ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงทำให้เข้าใจได้ว่าทำไมไก่ที่ร้อน หรือเมื่ออุณหภูมิสภาพแวดล้อมสูงขึ้น จึงเป็นสาเหตุทำให้คุณภาพเปลือกไข่แยลง เปลือกไข่บาง เปลือกไข่สีซีด ที่สำคัญการหอบก็ไม่ได้ช่วยให้อุณหภูมิร่างกายไก่คงที่ได้ ไก่อาจหมดแรงและบางครั้งอาจหมดสติ และตายลงได้เลยทีเดียว จากกราฟด้านล่างจะเห็นได้ว่าเมื่ออุณหภูมิเพิ่มสูงมากขึ้น (ลูกครีสีเขียว กราฟมีแนวโน้มขึ้น) สัมพันธ์กับคุณภาพเปลือกไข่ ที่จะมีความหนาลดลง (ลูกครีแดง กราฟมีแนวโน้มลง)

ที่มาข้อมูล : D.C. Warren and Richard L. Schnepel - Poultry Science Volume 19, Issue 1, 1 January 1940, Pages 67-72

4. **ผลต่อระบบสืบพันธุ์** ความเครียดจากความร้อน มีผลโดยตรงต่อพ่อแม่พันธุ์ไก่ไข่ ทำให้ไก่ตัวผู้มีความหนาแน่นของไข่ไม่ดี ความสมบูรณ์พันธุ์ของไก่ตัวเมียแยลง การสร้างเซลล์สืบพันธุ์ คุณภาพ อัตรการตกไข่ ลดลงทั้งหมดในทุกๆ ด้าน รวมถึงจำนวนครั้งของการผสมพันธุ์ก็จะลดน้อยลงด้วย ทำให้อัตราการผสมติดลดลง จำนวนไข่มีเชื้อลดน้อยลง และจำนวนฟักออกมาเป็นลูกไก่ที่แข็งแรงลดจำนวนลงด้วยเช่นกัน

5. **การกินน้ำเพิ่มขึ้น** เมื่ออากาศร้อน หรือมีอุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้น ไก่ต้องกินน้ำเพิ่มขึ้นตามมา โดยปกติถ้าไก่อยู่ในอุณหภูมิปกติที่สบาย 18-25 C ไก่จะกินน้ำเป็นปริมาณ 1.8-2.0 เท่าของอาหารที่กินได้ แต่ถ้าอากาศร้อนหรืออุณหภูมิเพิ่มสูงขึ้น สัดส่วนการกินน้ำต่ออาหารจะเพิ่มขึ้น อาจมากกว่า 2.6 เท่าของอาหาร ทำให้มูลไก่มีลักษณะเหลวเป็นน้ำมากขึ้น ซึ่งอัตราการกินน้ำ และมูลที่ถ่ายเหลวนี้มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตามอุณหภูมิที่สูงมากขึ้นเรื่อยๆ มูลที่แฉะอาจทำให้ปริมาณแก๊สแอมโมเนียขึ้นสูง กระทบต่อคุณภาพอากาศ และสุขภาพไก่ มูลไก่ที่แฉะยังเป็นปัจจัยที่เหมาะสมแก่การเพาะพันธุ์และวางไข่ของแมลงวัน ทำให้เกิดหนอนแมลงวัน และกลายเป็นแมลงวันจำนวนมาก ก่อปัญหาอีกหลายประการตามมา

6. **อัตราการตายเพิ่มสูงขึ้น** ฝูงไก่ที่ไม่เคยชินกับอุณหภูมิที่สูง จะมีอัตราการตายต่อวันจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับมาตรฐานการเลี้ยง ไก่มักจะตายจำนวนมากผิดปกติในช่วงเวลาป่วย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อากาศร้อนจัด และมีข้อสังเกตว่าไก่ที่ตัวอ้วนๆ สมบูรณ์จะตายมากกว่าตัวที่มีน้ำหนักปกติ หรือตัวที่ผอม ซึ่งเมื่อผ่าซากดูจะพบการสำคัญเช่น ตับนิ่มซีดเหลือง มีเลือดออก เนื้อหน้าอกขาวซีด ปอดบวมน้ำมีเลือดคั่ง หัวใจโต อุณหภูมิในช่องท้องค่อนข้างสูง นอกจากการตายเองแล้ว อากาศร้อน ทำให้ไก่เกิดความเครียด จึงจิกกันมากขึ้น อาจเป็นอีกหนึ่งสาเหตุการตายช่วงหน้าร้อนได้เช่นกัน ในช่วงอากาศร้อนที่ยาวนานนี้ ความเครียดที่เพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบให้เกิดสภาวะกดภูมิคุ้มกันร่างกาย ทำให้ไก่ติดเชื้อได้ง่ายขึ้น ป่วยได้ง่ายขึ้น อัตราการตายก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งขึ้นกับทั้งอุณหภูมิสูงสุด และระยะเวลาที่ได้รับ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิในแต่ละวัน

เอกสารอ้างอิง

น.สพ. ดร. บัญชา พงศ์พิศาลธรรม : เรื่องผลที่เกิดจากความเครียดจากความร้อนและวิธีการลดความร้อนจากความเครียดในไก่ - วารสารแม่ใจปริทัศน์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 2